

Startnotitie Harmonisatie Inkomensonderzoeken in de Culturele Sector

Input voor een werkbijeenkomst bij de Boekmanstichting, Amsterdam, 30 juni 2017

Dr. Henk Vinken, Tilburg, 23 juli 2017

© HTH-Research (www.hth-research.nl)

1 Inleiding

Deze startnotitie focust op kwantitatief onderzoek naar financiële verdiensten en financiële voorzieningen van kunstenaars in Nederland.¹ Doel is om inzicht te bieden in de verschillende operationalisering. Bezien moet worden of op basis van deze inzichten gekomen kan worden tot een set standaardvragen die in het vervolg op een vergelijkbare manier gehanteerd kan worden in onderzoek naar inkomensvorming bij verschillende kunstenaarsberoepen.

2 Begripsbepaling

Om te beginnen wordt hier ingezoomd op de definities die in CBS-onderzoek naar kunstenaars en hun werk en inkomen worden gehanteerd. Deze definities zijn vaak gebaseerd op internationale afspraken. Het hanteren van deze definities in nieuw onderzoek vergroot de kans op de mogelijkheid om eigen onderzoeksresultaten te vergelijken met nationaal en internationaal onderzoek.

Kunstenaarsberoepen

We gaan uit van de internationaal geldende ISCO-classificaties van beroepen. ISCO staat voor International Standard Classification of Occupations. In de laatste monitor Kunstenaars en Afgestudeerden aan Creatieve Opleidingen, KACO, van het CBS (2014: 60) worden de volgende beroepen benoemd als kunstenaarsberoepen.

<i>Beroepsgroepen</i>	<i>Beroep</i>
Beeldende beroepen	Beeldend kunstenaars
Ontwerpende beroepen	Architecten, planologen, landmeetkundigen en ontwerpers
	Architecten van gebouwen
	Landschapsarchitecten
	Product- en kledingontwerpers
	Grafisch ontwerpers en multimedia-ontwerpers
Uitvoerende beroepen	Musici, zangers en componisten
	Dansers en choreografen
	Regisseurs en producenten voor film en theater e.d.
	Acteurs
Schrijvers, vertalers en overige kunstenaarsberoepen	Auteurs e.d.
	Scheppende en uitvoerende kunstenaars, niet elders geassocieerd
	Scheppende en uitvoerende kunstenaars

Deze toewijzing is bepaald in overleg met een klankbordgroep van het onderzoek (CBS, 2014: 67). Voor zover bekend is er geen internationale consensus over wat een kunstenaarsberoep is en wat

¹ Met dank aan alle onderzoekers die hun onderzoeksrapporten en onderliggende vragenlijsten gedeeld hebben. Dank ook aan de Boekmanstichting voor het maken van een literatuurlijst met recente publicaties over de sociaal-economische positie van kunstenaars en andere creatieve beroepsbeoefenaars.

niet.² Soms zijn beroepen gegroepeerd in één ISCO-code waarvan ook niet meteen evident is dat het hier om een kunstenaarsberoep gaat. Het is niet mogelijk deze beroepen uit zo'n groep weg te laten. Ook is er geen volledige overlap met deze beroepen en de classificaties die op Statline te vinden zijn. In de bijlage zijn de verschillen tussen KACO (CBS, 214) en Statline uiteengezet. Het is buiten de scope van deze startnotitie om de vraag te beantwoorden wat een kunstenaars is.

Eerste werkring

De classificatie van beroepen is gebaseerd op de eerste werkring: de werkring waarin een persoon het grootst aantal uren besteedt. Het CBS beschrijft in KACO (CBS, 2014) de werkzaamheden en verdiensten van kunstenaars voor alleen de eerste werkring. Ook SEO beschrijft de activiteiten en inkomsten van afgestudeerden voor de activiteit waaraan zij de meeste uren besteden (Van der Werff & Bisschop, 2016). Het tijdsbeslag is dus doorslaggevend voor het beschrijven van activiteiten en inkomsten in de eerste werkring, niet de inkomsten die in een eerste of tweede (of derde, etc.) werkring worden verdiend.

Positie in de werkring

Een belangrijk onderscheid is de positie in de werkring, waarmee vooral twee posities worden gehanteerd: die van werknemer in loondienst – werk verrichtend tegen loon of salaris - en die van zelfstandige – werkzaam in eigen bedrijf of praktijk of in het bedrijf of de praktijk van hun partner of ouders.

Arbeidsduur

In de EBB van het CBS gaat het bij arbeidsduur om het aantal betaalde werkuren per week. In KACO (CBS, 2014) zijn de uren verdeeld in de klassen 0-19 uur, 20-34 uur en 35 uur of meer per week. Ook in de andere onderzoeken wordt gevraagd naar het aantal betaalde werkuren. Bij sommige wordt het onderscheid gemaakt tussen het aantal gewerkte uren en het aantal betaalde uren per week. Dat is relevant omdat er zeker als zelfstandige in de kunstensector veel onbetaalde activiteiten worden verricht.

3 Sectoren

Een beperkt aantal onderzoeken is gericht op de gehele groep beoefenaars van kunstenaarsberoepen. Hiernaast zijn er diverse onderzoeken onder specifieke subgroepen kunstenaars, zoals componisten, acteurs, schrijvers, etc. Het CBS heeft in het recente verleden een overzicht heeft geboden van de activiteiten en inkomsten van een brede groep kunstenaars en afgestudeerden van creatieve opleidingen (CBS, 2007, 2011, 2014, 2016). Ook SEO (Poort et al., 2011) heeft onderzoek gedaan onder een zeer brede groep beoefenaars van kunstenaars- en andere creatieve beroepen. De groep is zelfs breder dan die bij het CBS en bevat bijvoorbeeld ook journalisten. SEO werkt in hun onderzoeksreeks Studie & Werk (zie o.a. Van der Werff & Bisschop, 2016) voor weekblad Elsevier met alumni (van hbo en universiteiten), net als ROA dat doen in hun hbo-monitor en in de specifiek op de kunsten gerichte Kunsten-Monitor hierbinnen (ROA Statistics, 2017). Een nog lopend onderzoek is het online Cultuurpanel van het Sociaal Fonds Podiumkunsten (SFPK). Het SFPK wil hiermee ook een brede groep kunstenaars bereiken. Ook het Creatief Ondernemerschaplab aan de Universiteit van Tilburg doet herhaaldelijk breed onderzoek naar de positie van zelfstandige creatieve ondernemers. Het accent ligt hier meer

² Wel heeft Eurostat in Culture Statistics 2016 gekozen voor een bepaalde afbakening (Eurostat, 2016: 72).

op aspecten van creatief ondernemerschap, zoals creativiteit en samenwerking, dan op inkomensvorming (Van Witteloostuijn et al., 2015; 2016).

Dan zijn er tal van onderzoeken over specifieke kunstsectoren en kunstenaarsberoepen. Over de Nederlandse filmsector en boekenmarkt zijn grootschalige monitors.³ Daarin staat veel informatie over aantallen films of over aantallen schrijvers en vertalers, aantal titels dat zij produceren, etc. Er zijn in deze monitors geen cijfers over inkomsten van makers in deze sectoren. In 2003 is wel een onderzoek gedaan naar *regisseurs* (Ijdens et al., 2003). In de loop van 2017 volgt een nieuwe peiling onder *regisseurs*, *scenaristen* en *hoofdrolacteurs*. Deze peiling is geïnspireerd door de verwachting dat met het nieuwe auteurscontractenrecht de inkomens van makers in de AV-wereld toenemen. In de peiling wordt nagegaan of dat zo is. Parallel aan dit onderzoek zal een herhaling van de ACT Monitor onder alle *acteurs* (niet alleen in hoofdrollen en niet alleen voor film of tv) gaan plaatsvinden zodat kan worden gezien of de inkomens van acteurs in den brede veranderen (Vinken et al., 2015; Von der Fuhr et al., 2010).

Eenzelfde motief heeft het onderzoek van APE onder *schrijvers* en *vertalers*. In opdracht van het Letterenfonds en de Auteursbond onderzoekt APE onder andere inkomens van schrijvers en vertalers na de wijzigingen in de Auteurswet (Van der Veen et al., 2016). Zowel de peilingen onder AV-makers, acteurs en onder schrijvers en vertalers zijn nulmetingen. Als het auteurscontractenrecht wordt geëvalueerd in 2020 moeten vervolgpeilingen aantonen of er inkomenseffecten te vinden zijn. Ook eenzelfde logica zit achter het herhalen van een monitor onder freelance makers die met de media te maken hebben (Vinken, 2016a; 2015; Ijdens & Vinken, 2013; Ijdens & Van der Werff, 2004). Dat zijn behalve *(foto)journalisten*, ook *fotografen*, *schrijvers*, *ontwerpers* en *illustrators*.

Aandacht voor inkomensposities is er ook in de muzieksector. Recent is een monitor onder *componisten* verschenen (Postma et al., 2017; Postma, 2017; 2016). Een aantal jaar geleden, in 2015, is het onderzoek naar onder andere inkomensvorming door *popmusici* uit 2009 herhaald (Von der Fuhr, 2015; Ijdens et al., 2009). Ook is er een onderzoek naar de CAO-beloning van *orkestmusici* (Kemper et al., 2008). Al wat langer geleden verscheen een onderzoek naar de inkomens van jazzmusici (Ijdens, 1998).

Het lijkt erop dat vooral de laatste jaren er weer meer aandacht is voor inkomens van *beeldend kunstenaars*. Er is het onderzoek van Maaïke Lauwaert (2015) onder 210 Nederlandse en 101 Vlaamse beeldend kunstenaars. Het is niet duidelijk hoe representatief dit onderzoek is. Rond die tijd kwam ook het onderzoek naar kunstenaarshonoraria uit (Teasing & De Jong, 2014; zie ook Boonzaaijer et al., 2015). Het onderzoek resulteerde in een richtlijn kunstenaarshonoraria. Op dit moment loopt er een (voornamelijk kwalitatief) onderzoek naar de toepassing van de richtlijn via het gebruik van het experimenteerreglement van het Mondriaanfonds. Er is recent meer aandacht voor inkomens en beeldend kunstenaars, en toch is de aandacht voor dit onderwerp al veel ouder. In de jaren tachtig van de vorige eeuw startte het beleidsonderzoeksbureau van de Universiteit van Tilburg, IVA, met het aanleggen van een bestand met namen van beeldend kunstenaars die voor de Beeldend Kunstenaars Regeling (BKR) in aanmerking kwamen. In de jaren negentig werden daar kunstenaars aan toegevoegd die, al dan niet met succes, werkbijdragen (subsidie, beurzen, etc.) aanvroegen, opdracht kregen (van bijvoorbeeld de Rijksbouwmeester) of van wie werk werd aangekocht (door musea of door particulieren gebruikmakend van de KunstKoopregeling. Het bestand, later tot BKdata omgedoopt, bevat gegevens vanaf 1946 en vanaf 1984 zitten daar ook inkomensgegevens bij (voor zover betrekking hebben op de werkbijdragen, opdrachten en aankopen). Jaarlijks werden nieuwe gegevens toegevoegd en verscheen een onderzoeksrapportage over de reputatie- en inkomensvorming bij beeldend kunstenaars: de laatste rapportage is van 2009 (Ijdens & Mariën, 2009). BKdata werd ook door andere onderzoekers gebruikt. Zo diende het tot

³ Zie <https://www.filmfonds.nl/nl/page/2898/film-facts-figures> en <http://kvbboekwerk.nl/monitor/>

begin van de jaren 2000 als steekproefkader voor het herhaald onderzoek van SEO naar de financiële positie van beeldend kunstenaars (Brouwer & Zijdeveld, 2003). Op dit moment wordt BKdata aangevuld met gegevens uit de periode 2008-2016. De inkomensgegevens worden direct na de zomer van 2017 toegevoegd aan een update van de BKNL-publicatie Een Collectieve Selfie (in lijn met Vinken, 2016b).

De inkomenspositie van ontwerpers komt deels aan bod in bovengenoemde Monitor Freelancers en Media. Ook de branchemonitor van BNO besteed uitgebreid aandacht aan inkomens van ontwerpers. Tot slot is er bij het LKCA (o.a. Vinken & IJdens, 2015) en het CBS systematisch aandacht voor het werk en inkomen van professionals actief in cultuurparticipatie (kunstdocenten, artistiek begeleiders).

4 Overzicht

In een overzichtstabel aan het eind van dit document staat per onderzoek en op het niveau van de gestelde vragen informatie over de volgende aspecten van de inkomensvorming van beoefenaars van kunstenaarsberoepen: 1 het inkomen; 2 inkomensbronnen en inkomensbestanddelen; 3 honoraria en tarieven; en 4 rechtenvergoedingen. We halen alleen de meest recente versie aan als het gaat om herhaald onderzoek. Ook zijn alleen onderzoeken geselecteerd waarvan de vragenlijst kon worden ingezien en waarover een onderzoeksverantwoording bestaat. Hieronder presenteren we de belangrijkste concepten op de vier genoemde aspecten. Voor meer details verwijzen we naar de overzichtstabel. Ook gaan we hieronder, kort en alleen tekstueel, in op vragen die er gesteld worden rondom financiële voorzieningen en over betaalde en onbetaalde werkzaamheden.

Inkomen

Het hoofdthema is het inkomen. Dat kan op een groot aantal manieren worden bevroegd, zoals uit onderstaande tabel blijkt.

Tabel 1 Kernconcepten bij de vraag naar inkomen

Onderzoeken	Jaar	Concept
Cultuurpanel	2017(-?)	Verdiensten in baan/omzet per jaar
Componistenmonitor	2017	Bruto jaarinkomen in 2015 (aangifte IB)
Onderzoek kunstprofessionals in de actieve cultuurparticipatie	2017(?)	Omzet in de eerste helft van dit jaar (2016) per bron. [Zie tabel 2]
Onderzoek zelfstandige creatieve professionals	2016	Inschatting bruto jaarinkomen per bron. [Zie tabel 2]
Monitor Freelancers en Media	2016	Belastbaar inkomen in het (fiscale) jaar 2015
Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers	2016	-
Kunsten-Monitor	2016	Totale bruto inkomen per maand uit werkzaamheden binnen/buiten vakgebied
ACT Monitor	2015	Bruto en netto persoonlijk inkomen in 2014
Pop, wat levert het op?	2015	Persoonlijk bruto jaarinkomen in 2014
Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen	2014	Persoonlijk bruto inkomen en het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen per jaar (in 3-jaarsperioden gepresenteerd)
Kunstenaarshonorarium	2014(?)	-
Wat er speelt	2010	Indicatie van bruto inkomsten in 2009

Uit de technische toelichting bij de tabellenset van de CBS-monitor KACO (CBS, 2014) blijkt dat wordt uitgegaan van het persoonlijk bruto inkomen en het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van

het huishouden. Het SEO kon geen inzage bieden in de gebruikte vragenlijst in hun reeks Studie & Werk, maar de meest recente rapportage laat zien dat er bij mensen (in loondienst, op een nulurencontract of werkend als zelfstandige) die minstens 12 uur per week werken gevraagd is naar gemiddeld brutosalaris per maand in de huidige baan en naar het gemiddelde uurloon in de huidige baan (Van der Werff & Bisschop, 2016: 23). In de ACT-monitor wordt gewerkt met het belastbaar inkomen. In andere monitors wordt weer het bruto jaarinkomen en dan weer het persoonlijk netto jaarinkomen gevraagd. In sommige gevallen wordt de omzet uit het werk als zelfstandige benoemd naast het loon uit werk in loondienst. In weer andere monitors wordt dit onderscheid niet gemaakt (en is daarmee onbekend hoe respondenten deze vraag hebben opgevat). Volgens de CBS-definitie is omzet de opbrengst uit verkoop van goederen en levering van diensten aan derden, zijnde particulieren of bedrijven buiten het eigen concernverband.⁴ BTW blijft buiten beschouwing. Netto-omzet is omzet na aftrek van kortingen, bonussen, statiegeld en vrachtkosten.

Inkomensbronnen en -bestanddelen

Ter voorbereiding op een nieuwe KACO is half januari 2017 een bijeenkomst bij de Boekmanstichting in Amsterdam geweest waarin de opdrachtgever van het onderzoek, OCW, en een brede groep deskundigen keken of er onderdelen zijn die aangevuld of verdiept moeten worden. Een breed gedragen toevoeging was het uitsplitsen van het inkomen van kunstenaars in verschillende bronnen en bestanddelen.

Onder de noemer inkomensbronnen kan worden gezien hoeveel inkomsten kunstenaars hebben uit het beoefenen van het eigen vak, uit ander werk binnen de culturele sector c.q. het eigen vakgebied, uit ander werk buiten deze sector/dit vakgebied, combinaties van beide, en/of uit andere bronnen (zoals een uitkering, beurs, e.d.). Bij inkomensbestanddelen gaat het vaak om uitsplitsingen naar de verschillende rollen die in het eigen vakgebied uitgeoefend worden. Het gaat dan om directe inkomsten uit het componeren, acteren, dansen, schrijven, verkopen van werk, het lesgeven, het cureren, het begeleiden van cultuurbeoefenaars, het (mede)organiseren van amateurkunstmanifestaties, etc. In de onderzoeken worden vragen naar inkomensbronnen en –bestanddelen soms apart en soms in combinatie gevraagd.

⁴ <https://www.ensie.nl/cbs/omzet-netto>

Tabel 2 Inkomensbronnen

Onderzoeken	Jaar	Concept
Cultuurpanel	2017(-?)	-
Componistenmonitor	2017	Inkomen naar type werkzaamheden: compositorisch werk; lesgeven; uitvoerend musiceren; overig betaald werk; uitkering en pensioen
Onderzoek kunstprofessionals in de actieve cultuurparticipatie	2017(?)	[Gerelateerd aan vraag in tabel 1] Omzet in eerste helft van 2016 uit: les of workshops geven; reguliere begeleiding van amateurs; projecten van amateurs begeleiden; andere participatieve projecten begeleiden; advisering of bemiddeling; werk als scheppend of uitvoerend kunstenaar; ander werk op het gebied van kunsten cultuur; ander werk, buiten de kunst
Onderzoek zelfstandige creatieve professionals	2016	[Gerelateerd aan vraag in tabel 1] Inkomsten uit werk in 1 loondienst of 2 als zelfstandige in de rol van: creatief professional; docent/adviseur cultuureducatie; artistiek begeleider; andere rol in cultuursector; buiten cultuursector
Monitor Freelancers en Media	2016	Percentage van het belastbaar inkomen in 2015 uit: journalistiek, schrijvend, fotograferend of, illustratie/ontwerpwerk (incl. auteursrechten); uit ander werk als zelfstandige; uit ander werk in loondienst
Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers	2016	(Schatting van) Bruto-inkomsten verdiend in belastingjaar 2013 en 2014 uit: honoraria; beurzen en/of subsidies; sponsoring en/of crowdfunding; commerciële schrijfp opdrachten; gages, vergoedingen optredens; dienstverband(en); uitkering, pensioen of opbrengsten van kapitaal [Zie ook tabel 5]
Kunsten-Monitor	2016	Inkomsten uit andere bronnen dan betaalde werkzaamheden: uit beurzen en subsidies per maand; uit andere uitkeringen per maand
ACT Monitor	2015	Bruto inkomsten deze maand uit arbeid in loondienst en/of zelfstandige en/of uitkering: betaald werk als acteur; ander betaald werk op het gebied van theater, film of tv; overig betaald werk niet op gebied van theater, film of tv; uitkering of studiebeurs
Pop, wat levert het op?	2015	Percentage in het totale jaarinkomen uit: muziek, ander werk (niet muziek); uitkeringen of studiebeurs; andere inkomsten (niet uit werk of uitkering)
Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen	2014	(Bekend is of inkomen uit werk of uit uitkering komt)
Kunstenaarshonorarium	2014(?)	-
Wat er speelt	2010	Percentage in opbouw van het gehele inkomen in 2009 uit: werk buiten mijn creatieve discipline; lesgeven in mijn creatieve discipline; maakhonorarium (dienstverband als maker; werk in opdracht; gages voor uitvoeringen); rechtenvergoedingen [zie tabel 5]; sponsoring/merchandising; exploitatie werk in eigen beheer; uitkeringen en studiefinanciering; werkbeurzen, prijzen en/of subsidies; anders

Tabel 3 Inkomensbestanddelen

Onderzoeken	Jaar	Concept
Cultuurpanel	2017(-?)	-
Componistenmonitor	2017	Percentage inkomsten uit compositorisch werk: honorarium via subsidies; honorarium overig; Verhuur/verkoop bladmuziek (incl. royalty's via uitgeverijen); inkomsten via platenmaatschappij; verkoop overig; anders. [Zie ook tabel 5]
Onderzoek kunstprofessionals in de actieve cultuurparticipatie	2017(?)	-
Onderzoek zelfstandige creatieve professionals	2016	-
Monitor Freelancers en Media	2016	-
Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers	2016	-
Kunsten-Monitor	2016	-
ACT Monitor	2015	Gemiddeld bruto salaris per maand als acteur bij 1 gesubsidieerd en 2 niet-gesubsidieerd gezelschap. Percentage in jaarinkomsten 2014 uit acteren en ander werk op het gebied van theater, film of tv: acteren (theater, etc.); rechtenvergoedingen [zie tabel 5]; rollenspel; schrijven (honoraria); regisseren (salaris en/of honoraria); lesgeven (salaris en/og honorarium); organiseren, produceren, publiciteit e.d.; overige inkomsten uit werk op gebied van theaer, film, of tv
Pop, wat levert het op?	2015	Percentage in jaarinkomen uit muziek: optreden; sessiewerk; compositie-opdrachten (honoraria); muziekles en/of –workshops; sponsoring/reclame; merchandising; overige inkomsten uit muziek. [Zie ook tabel 5]
Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen	2014	-
Kunstenaarshonorarium	2014(?)	-
Wat er speelt	2010	-

Honoraria en tarieven

In verschillende onderzoeken is gevraagd naar de verdiensten uit honoraria (bijvoorbeeld het honorarium per draaidag of bij exposities), naar tarieven (per uur, per woord, per foto, per opdracht) en naar indirecte inkomsten, zoals vergoedingen uit auteursrecht, naburige rechten, etc.

Tabel 4 Honoraria en tarieven

Onderzoeken	Jaar	Concept
Cultuurpanel	2017(-?)	-
Componistenmonitor	2017	-
Onderzoek kunstprofessional in de actieve cultuurparticipatie	2017(?)	Tarief gerekend gewoonlijk per uur voor: lessen of workshop (individueel; kleine groepen; grotere groepen; begeleiden van amateurs en het organiseren van projecten (kleine groepen; grotere groepen); advisering of bemiddeling (
Onderzoek zelfstandige creatieve professionals	2016	-
Monitor Freelancers en Media	2016	Welke tariefvormen zijn van toepassing en welk bedrag in € is hier gemiddeld mee gemeoid, betaling per: teken; woord; regel; per minuut; kolom; pagina; uur; opdracht; foto; illustratie/infographic/strip; ontwerp; online gebruik van werk; anders
Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers	2016	-
Kunsten-Monitor	2016	-
ACT Monitor	2015	Honoraria (excl. BTW) uitgesplitst in 1 loon of uitkering en 2 inkomsten als zelfstandige bruto per maand per: draaidag film, tv, radio of commercials; opname-uur voor stemmenwerk; dag voor rollenspel; uur les (drama, theater, e.d.); draaidag weer opgedeeld in bioscoopfilm, tv publiek, etc.; stemmenwerk in animatie, hoorspel, etc.
Pop, wat levert het op?	2015	Gemiddeld persoonlijk netto gage afgelopen jaar per optreden (openbaar; besloten; anders) en in 2014 per openbaar optreden (gesubsidieerde podia, clubs of disco's; theaters; overige prof. Muziekpodia; festivals, live radio en tv; cafés e.d.; feesttenten e.d.; andere locaties);
Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen	2014	-
Kunstenaarshonorarium	2014(?)	Kosten zelf betaald of vergoed door opdrachtgever (productiekosten; transport; verzekering; per diem; reiskosten; verblijfkosten; auteursrechten; overige. Betalingen bij laatste tentoonstelling, zoals aankoop, honorarium of subsidie: werk aangekocht opdrachtgever; idem derde; vast bedrag honorarium voor concept; apart honorarium uitleen werken (hang en sta geld); compensatie voor niet verkopen; betaald voor installatie; honorarium overige werkzaamheden; idem voor marketing en PR; directe subsidies
Wat er speelt	2010	-

Rechtenvergoedingen

Niet zelden als onderdeel van de vragen over inkomensbronnen wordt in diverse onderzoeken aandacht besteed aan indirecte inkomsten, zoals vergoedingen uit auteursrechten en/of naburige rechten.

Tabel 5 Rechtenvergoedingen

Onderzoeken	Jaar	Concept
Cultuurpanel	2017(-?)	-
Componistenmonitor	2017	{Zie tabel 3: In dezelfde vraag over bestanddelen}: auteursrecht via Buma/Stemra of vergelijkbare organisatie;
Onderzoek kunstprofessionals in de actieve cultuurparticipatie	2017(?)	-
Onderzoek zelfstandige creatieve professionals	2016	-
Monitor Freelancers en Media	2016	[Zie tabel 2] Alle inkomsten incl. auteursrechten
Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers	2016	[Zie tabel 2: In dezelfde vraag over bronnen] Inkomsten specifiek uit royalty's; leenrechtvergoedingen; kabelgelden of thuishopiegelden; rechtenverkoop
Kunsten-Monitor	2016	-
ACT Monitor	2015	[Zie tabel 3: in vraag over jaarinkomsten per bron]: rechtenvergoedingen: via producent; via Norm; overige (b.v. via Lira, Vevam/Sekam, etc.)
Pop, wat levert het op?	2015	[Zie tabel 3: In dezelfde vraag over bestanddelen]: auteursrecht (Buma/Stemra); naburig recht (Sena/Norma); royalties (exploitaties van opnamen)
Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen	2014	-
Kunstenaarshonorarium	2014(?)	[Zie tabel 4: In de vraag over honoraria]: Kosten vergoed door opdrachtgever: auteursrechten
Wat er speelt	2010	[Zie tabel 2: In dezelfde vaag over bronnen]: rechtenvergoedingen CBO's; royalties van een exploitant van mijn werk

Voorzieningen

Slechts enkele onderzoeken melden cijfers over voorzieningen die kunstenaars treffen. In de Monitor Freelancers en Media en in de ACT Monitor wordt gevraagd of kunstprofessionals geld opzij leggen voor omzetting, voor werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en/of de oude dag? Ook is de vraag hoe doen ze dat doen: via een verplichte verzekering als werknemer, een vrijwillige verzekering bij het UWV, een bank of verzekeraar of een broodfonds, door direct te sparen of te beleggen of indirect door bijvoorbeeld versneld de hypotheek af te lossen.

Betaalde en onbetaalde activiteiten als kunstenaar

Er is weinig aandacht in het recente onderzoek voor de aard van en balans tussen betaalde en niet-betaalde activiteiten van beoefenaars van kunstenaarsberoepen. Beeldend kunstenaars krijgen zelden betaald voor het inrichten van exposities, het exposeren zelf of activiteiten rondom een expositie zoals lezingen, rondleidingen en educatieve activiteiten (Boonzaaijer et al., 2015; Teesing & De Jong, 2014). Acteurs auditeren veelal voor eigen rekening en ook voor het deelnemen aan PR-activiteiten voor films of theater krijgen ze zelden een vergoeding (Vinken et al., 2015). Het acquireren van werk is voor de meeste kunstenaars een eigen investering van tijd en geld. In het Cultuurpanel van het SFPK wordt wel gevraagd of men het afgelopen jaar (deels) onbetaald werk deed, maar niet wat voor werk dat dan was. Er is geen lijst van activiteiten die binnen een bepaald artistiek domein betaald en onbetaald plaatsvinden en hoeveel uur daar aan betaald en onbetaald besteed wordt. Daardoor is er geen realistisch beeld van de exacte verdiensten ten opzichte van de gewerkte uren.

5 Conclusies

De hier nader bekeken twaalf onderzoeken bieden weinig informatie om tot uitspraken te komen over de representativiteit van de onderzoeken. Bij slechts een handvol onderzoeken is helder welke respondenten wel en welke niet tot de doelgroep behoren. Een enkele keer lijkt te worden gewerkt met een opt-in survey waarbij dus geen controle vooraf is over wie er aan het survey meedoet. Ook is de respons vaak laag. Van de twaalf onderzoeken zijn er ‘slechts’ drie met een steekproef van rond de 1.000 respondenten of hoger.

In vele gevallen wordt gevraagd naar het bruto inkomens, meestal jaarinkomens. Wat hieronder wordt verstaan, wordt niet altijd aan de respondent toegelicht. In een enkel geval wordt juist zeer gedetailleerd toegelicht wat respondenten precies moeten opgeven (zie de componistenmonitor). De vraag is of een hoog detailniveau niet responsverlagend werkt. In een aantal andere gevallen wordt expliciet gemaakt dat men kan schatten en “niet in de papieren hoeft te duiken”. Een dergelijke toevoeging werkt mogelijk responsverhogend. Uit data over de respons per vraag in de Monitor Freelancers en Media en de ACT Monitor, beide internetsurveys, kunnen we afleiden dat juist bij financiële vragen er een grotere uitval van respondenten is (bewuste afhakers en afhakers die te lang inactief zijn geweest en dus worden afgesloten). Dat is niet spectaculair veel hoger, maar wel duidelijk meer dan bij reguliere vragen ervoor of erna in de vragenlijst.

In diverse onderzoeken bij uiteenlopende kunstenaarsberoepen wordt een onderscheid gemaakt tussen inkomen uit het werken in het eigen vakgebied, het werk erbuiten of combinaties van beide. Er zijn met wat bewerkingen wel vergelijkingen mogelijk tussen de verschillende onderzoeken bij de diverse beroepsgroepen.

Er zijn weinig onderzoeken die de verschillende bestanddelen en bronnen van de inkomsten van kunstenaars specificeren. Als dat gedaan wordt zijn die niet goed onderling te vergelijken. Vragen naar tarieven, gages, honoraria, etc., zijn nog niet breed verspreid over de verschillende beroepsgroepen heen. De onderzoeken van het CBS vragen er helemaal niet naar. Juist in combinatie met informatie over het aantal gewerkte en betaalde uren zou dat zinvolle informatie opleveren. Er is slechts summier informatie over rechtenvergoedingen en het aandeel hiervan in het inkomen als kunstenaar. De vragen die er in de verschillende onderzoeken over gesteld worden, lijken ook niet goed vergelijkbaar.

Referenties

- Binnema, H., M. Bos & D. Verhue (2008). *Schrijffinkomsten van auteurs. De positie van schrijvers en vertalers*. Amsterdam: Veldkamp.
- BNO (2016). *Branchemonitor. De Nederlandse ontwerpsector in beeld en getal. 2016*. Zie <http://www.bno.nl/upload/publicaties/branchemonitor-2014/974749/BNO-Branchemonitor-2016.pdf>.
- Boonzaaijer, B., R. Geukema & R. Goudriaan (2015). *Kunstenaarshonoraria in de praktijk – Beeldende kunst in Nederland*. Den Haag: SIRM en PPMC.
- Brouwer, N. & C. Zijdeveld (2003). *De markt voor beeldende kunst en de financiële positie van beeldend kunstenaars 2001*. Amsterdam: SEO.
- Bureau Driessen (1996). *Componeren in Nederland*. Utrecht: Bureau Driessen.
- CBS (2007). *Kunstenaars in Nederland*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- CBS (2011). *Kunstenaars in breder perspectief. Kunstenaars, kunstopleiding en arbeidsmarkt*. Den Haag/Heerlen: CBS.

- CBS (2014). *Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CBS (2016). *Vragenlijst creatieve professionals 2016*. Den Haag: CBS.
- Eurostat (2016). *Culture statistics, 2016 edition*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. (Statistical books Eurostat.)
- Fuhr, S. von der. (2015). *Pop, wat levert het op?* Tilburg: Cubiss.
- Fuhr, S. von der, B.J. Langenberg, M. Sentjes & T. IJdens (2010). *Spelen voor de kost. Werk en inkomsten van acteurs in Nederland*. Tilburg: IVA Beleidsonderzoek en Advies.
- IJdens, T., H. van der Werff & M. van der Eerden (2003). *Zijn we in beeld? De beroepspraktijk en sociaal-economische positie van film- en televisieregisseurs in Nederland*. Tilburg: IVA, Instituut voor sociaal-wetenschappelijk beleidsonderzoek en advies van de Universiteit van Tilburg.
- IJdens, T. & H. van der Werff (2004). *Een ongewis bestaan. De beroepspraktijk van schrijvende freelance journalisten in Nederland*. Tilburg: IVA, Instituut voor sociaal-wetenschappelijk beleidsonderzoek en advies van de Universiteit van Tilburg.
- IJdens, T. (2009). *Vorstudie sectormonitor beeldende kunst*. Tilburg: IVA Beleidsonderzoek en Advies
- IJdens T., S. von der Fuhr S. & J. de Rooi (2009). *Pop, wat levert het op? Onderzoek naar de inkomsten van popmusici in Nederland*. Tilburg: IVA Beleidsonderzoek en advies.
- IJdens, T., D. de Laat-van Amelsfoort, & M. Quanjel (2010). *Evaluatie van de Wet werk en inkomen kunstenaars (Wwik) Onderzoeksrapport*. Tilburg: IVA beleidsonderzoek en advies.
- IJdens, T. & H. Mariën (2009). *Statistiek van landelijke subsidieregelingen voor beeldende kunst 2003-2007*. Subsidies voor kunstenaars, gesubsidieerde aankopen en gesubsidieerde opdrachten. Tilburg: IVA Beleidsonderzoek en Advies.
- IJdens, T. & D. van der Velde (1998). *Kwinten en kwartjes – de sociaal-economische positie van jazz- en improviserende musici in Nederland*. Amsterdam: Muziek en theater netwerk.
- Kemper, D.R., J. Wils & J. Zweers (2008). *Naar een nieuw arrangement. Onderzoek naar de relatieve inkomenspositie van orkestmusici*. Zoetermeer: Research voor Beleid.
- Lauwaert, M. (2015). Beeldende kunstenaars: klem tussen twee banen. *Rekto Verso, tijdschrift voor cultuur en kritiek*, 67, 1-5.
- Poort, J., A. Akker, P. Rutten & J. Weda (2013). Perspectives of creators and performers on the digital era. *new media & society 0(0)*, 1-25 (published online 21 November 2013).
- Postma, J. (2016). *Nederlandse componisten over hun arbeidsmarkt*. Utrecht: UU.
- Postma, J. (2017). *De arbeidsmarktpositie van componisten. Onderzoeksverantwoording*. Amsterdam: Nieuw Geneco.
- Postma, J., T. de Leeuw, H.M. Booij (2017). *Componistenmonitor 2017. Sectorbeeld beroepspraktijk componisten*. Utrecht: Berenschot.
- Sociaal Economische Raad en Raad voor Cultuur (2016). *Verkenning arbeidsmarkt culturele sector*. Den Haag: Raad voor Cultuur.
- Raad voor cultuur en Sociaal Economische Raad (2017). *Passie gewaardeerd. Versterking van de arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector*. Den Haag: Raad voor Cultuur, SER.
- Research voor Beleid (2011). *In beeld. Nulmeting sectormonitor beeldende kunst*. Zoetermeer: Research voor Beleid.
- ROA Statistics (2017). *Kunsten Monitor*. Zie <http://hbomonitor.nl/kunsten-monitor/achtergrond>.
- Teesing, G. & P. de Jong (2014). *Kunstenaarshonoraria*. Den Haag: APE.
- Veen, S. van der, P. de Jong & D. Faber (2016). *Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers. Een kwantitatief onderzoek naar de inkomsten van schrijvers en vertalers over de belastingjaren 2013 en 2014*. Den Haag: APE.

- Vinken, H. (2015). *Monitor freelancers en media 2015. Onderzoek werk en inkomen freelance journalisten, schrijvers, fotografen en ontwerpers*. Tilburg: Pyrrhula Research Consultants.
- Vinken, H. (2016a). *Monitor freelancers en media 2015. Onderzoek werk en inkomen freelance journalisten, schrijvers, fotografen en ontwerpers*. Tilburg: Pyrrhula Research Consultants.
- Vinken, H. (2016b). Beeldend kunstenaars in Nederland. Cijfers over werk en inkomen. In BKNL, *Een collectieve selfie. Beter zicht op beeldende kunst* (pp. 19-49). Amsterdam: BKNL.
- Vinken, H. & T. Ijdens (2013). *Freelance journalisten, schrijvers en fotografen. Tarieven en auteursrechten, onderhandelingen en toekomstverwachtingen*. Tilburg: Pyrrhula Social Research Network.
- Vinken H., T. Ijdens & H. Mariën (2015). *ACT Monitor 2015: Onderzoek werk en inkomen acteurs*. Amsterdam: ACT Acteursbelangen.
- Vinken, H. & T. Ijdens (2015). *Hoog opgeleid, laag inkomen. De situatie van buitenschoolse kunstdocenten en artistiek begeleiders*. In T. Ijdens & J.J. Knol (Red.), *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2014. Thema's en trends in praktijk en beleid* (pp. 102-109). Utrecht: LKCA, FCP.
- Weda, J., I. Akker, J. Poort, P. Rutten & A. Beunen (2011). *Wat er speelt. De positie van makers en uitvoerend kunstenaars in de digitale omgeving*. Amsterdam: SEO.
- Werff, S. van der & P. Bisschop (2016). *Studie & Werk 2016. De arbeidsmarktpositie van hbo'ers en academici uit het studiejaar 2013/2014*. Amsterdam: SEO.
- Witteloostuijn, A. van, A. van den Born, T. de Leeuw, B. Cnosen, R. Haans & A. Spanjer (2015). *Creatief Ondernemerschaplab – Jaarlijkse vragenlijst 2015. Algemene resultaten*. Zie: <http://www.creatiefondernemerschaplab.nl/informatie/het-onderzoek/algemene-resultaten-2015/>
- Witteloostuijn, A. van, A. van den Born, T. de Leeuw, B. Cnosen, R. Haans & A. Spanjer (2016). *Tilburg University – Jaarlijkse vragenlijst 2016. Algemeen rapport*. Zie: <http://www.creatiefondernemerschaplab.nl/informatie/het-onderzoek/algemene-resultaten-2016/>

Overzichtstabel inkomensonderzoeken kunstenaarsberoepen (onderzoek 1-4)

Titel onderzoek		Cultuurpanel (loopt nog, gestart in 2017)	Componistenmonitor 2017	Onderzoek kunstprofessionals in de actieve cultuurparticipatie, 2016-2017	Onderzoek zelfstandige creatieve professionals 2016
Onderzoeksbureau		SFPK	Berenschot	LKCA	CBS
Kenmerken onderzoek	Populatie	“Allen die werken in de cultuursector”, in loondienst of als zelfstandige	Componisten	Kunstprofessionals in de actieve cultuurparticipatie zijn personen die lesgeven in een of andere kunstvorm aan kinderen en volwassenen in hun vrije tijd, dus buiten school; artistiek leiden en begeleiden van amateurkunstbeoefenaars; en het organiseren en begeleiden van participatieve kunstprojecten met en voor bepaalde doelgroepen (Onderstaande gebaseerd op vragenlijst; niet op een openbare publicatie)	Zelfstandigen die podiumkunst en scheppende kunst als hoofdactiviteit hebben. Zij kunnen actief zijn als creatief professional (kunstenaar), maar daarnaast ook aan kunst- en cultuureducatie doen. (Onderstaande gebaseerd op notitie van CBS, 2 juni 2017, en vragenlijst; niet op een openbare publicatie)
	Selectie vooraf	Geen	?	“Dit jaar” actief in kunstlessen binnen- buitenschools, als artistiek begeleider, organisator kunstprojecten, als adviseur op voornoemde onderwerpen of anderszins werkzaam als kunstprofessional in de cultuurparticipatie; niet in loondienst	Respondenten die aangaven actief als creatief professional te zijn of ondersteunende of adviserende diensten in de culturele sector te leveren.

	Respons (n; steekproefkader)	Opt-in online websurvey	n=95; steekproefkader onbekend	?	“Lage” n=respons? N Steekproef ca. 5.000; Kleinere zelfstandigen (grootteklassen 0 en 1) in SBI’s 85.52 Cultureel onderwijs’, 90.01 ‘Podiumkunst en vermaak’ en 90.03 ‘Schrijven en overige scheppende kunsten’.
	Jaar veldwerk	2017-(?)	2016	2017 (?)	2016
	Representativiteit	Onbekend	“Representatieve afspiegeling qua variatie in genres, praktijk, man/vrouwverhouding en de gemiddelde leeftijd van de leden van Nieuw Geneco”	Onbekend	Onbekend
	Relatie met eerder onderzoek	Onbekend	Monitor (Postma et al., 2017) is obv master-scriptie van Postma (2016, 2017). Deels vergelijkbaar met Componeren in Nederland, 1996 (Bureau Driessen, 1996; zie Postma, 2017).	Onbekend	Onbekend
Inkomen	Vraag	1 Hoeveel verdien je met deze baan per jaar? 2 Mijn omzet over het afgelopen jaar bedraagt:	Wat was uw bruto jaarinkomen in 2015 (zoals vermeld in aangifte IB 2015). Weet u dit nog niet, maak dan een zo goed mogelijk inschatting.	Hoeveel omzet leverden de volgende activiteiten in de eerste helft van dit jaar (2016) ongeveer op?	Kunt u een inschatting geven van de hoogte van uw bruto jaarinkomen in 2016 uit de verschillende bronnen? Een schatting volstaat.
	Antwoordmogelijkheden	Ad 1, Ad 2 ○ Tot 10.000 euro ○ 10.000 – 25.000 euro ○ 25.000 – 50.000 euro	(Invulvak)	○ Les of workshop geven ○ Reguliere begeleiding amateurs ○ Projecten van amateurs begeleiden	Inkomsten uit werk in loondienst ○ Inkomsten uit werk als creatief professional (beeldend

		<ul style="list-style-type: none"> ○ 50.000 – 100.000 euro ○ Wil ik niet zeggen ○ Weet niet 		<ul style="list-style-type: none"> ○ Andere participatieve projecten begeleiden ○ Advisering of bemiddeling ○ Werk als scheppend of uitvoerend kunstenaar ○ Ander werk op het gebied van kunst en cultuur ○ Ander werk, buiten de kunst en cultuur 	<p>kunstenaar, musicus, acteur, regisseur, danser, choreograaf of een andere kunstvorm</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Inkomsten uit werk op het terrein van kunst- en cultuureducatie aan amateurs (docent of adviseur / ondersteuner) ○ Inkomsten uit werk als artistiek begeleider ○ Inkomsten uit werk in andere rollen binnen de kunst- en cultuursector ○ Inkomsten uit werk buiten de kunst- en cultuursector <p>Inkomsten als zelfstandige (Herhaal bovenstaande lijst)</p> <p>Inkomsten uit uitkeringen (ww, bijstand, arbeidsongeschiktheid, etc.)</p>
--	--	--	--	---	---

					Overige inkomsten, niet eerder genoemd Totale inkomsten (Optelling van bovenstaande?)
	Toelichting	Ad 1 Gevraagd aan mensen in loondienst Ad 2 Gevraagd aan zelfstandigen	Onderstaande toelichting werd voorafgaand aan bovengenoemde vraag gegeven: “Deze vraag gaat over uw bruto jaarinkomen. Dit is uw inkomen vóór aftrekposten (zoals hypotheekrente) en vóór het toepassen van heffingskortingen. Voor uw totale bruto jaarinkomen moet u verschillende inkomens optellen, afhankelijk van uw situatie: - bruto jaarloon uit dienstverbanden (incl. vakantiegeld) - winst uit uw eenmanszaak (winst = omzet – kosten; vóór de ondernemersaftrek) - uw persoonlijk bruto inkomen uit een BV of een stichting - bruto uitkeringen en	“Als u geen omzet uit een of meerdere activiteiten had, vul daar dan 0 in”	Respondenten konden per bron een bedrag in hele euro’s invullen of kiezen voor Niet van toepassing of Weet niet.

			<p>pensioen (bijv. aow, ww, bijstand)</p> <ul style="list-style-type: none"> - subsidies, beurzen en prijzengeld” 		
Inkomstenbronnen	Vraag	-	Uit welke werkzaamheden is uw totale inkomen in 2015 afkomstig? (Al uw activiteiten, beroepen en uitkeringen samen.) Verdeel 100%	Zie boven	Zie boven
	Antwoordmogelijkheden	-	<ul style="list-style-type: none"> - Compositorisch werk (incl. rechten) - Lesgeven (bijv. componeren, musiceren of muziektheorie) - Uitvoerend musiceren - Overig betaald werk, namelijk - Uitkering en pensioen 	-	-
	Toelichting	-	-	-	-
Inkomensbestanddelen	Vraag		Wat is de verdeling van uw inkomsten uit compositorisch werk? Verdeel 100%	-	-
	Antwoordmogelijkheden		<ul style="list-style-type: none"> - Honorarium via subsidies - Honorarium overig - Auteursrecht via Buma/Stemra of vergelijkbare organisatie - Verhuur / verkoop bladmuziek (incl. royalty's via uitgeverijen) - Inkomsten via platenmaatschappij - Verkoop overig (bijv. cd's, dvd's, downloads) - Anders, namelijk 	-	-

	Toelichting			-	-
Honoraria, tarieven, rechtenvergoedingen	Vraag	-	Uit rapport:	<p>1 Welk tarief rekent u gewoonlijk per uur voor lessen of workshops?</p> <p>2 Welk tarief rekent u gewoonlijk per uur voor begeleiding van amateurs en voor het organiseren en begeleiden van projecten?</p> <p>3 Welk tarief rekent u gewoonlijk per uur voor advisering of bemiddeling op de volgende gebieden?</p>	-
	Antwoordmogelijkheden	-	<p>a. Enkel betaald compositorisch werk</p> <p>b. Betaald compositorisch aangevuld met werk binnen vakgebied</p> <p>c. Betaald compositorisch aangevuld met werk buiten vakgebied</p> <p>d. Betaald compositorisch aangevuld met werk zowel binnen als buiten vakgebied</p> <p>e. Onbetaald compositorisch aangevuld met werk zowel binnen als buiten vakgebied</p>	<p>Ad 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voor individuele lessen / workshops in € - Voor les aan / workshops voor kleine groepen in € - Voor les aan / workshops voor grotere groepen in € <p>Ad 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voor begeleiding van kleine groepen in € - Voor begeleiding van grotere groepen in € - Voor begeleiding van projecten in € <p>Ad 3</p> <ul style="list-style-type: none"> - Advisering of bemiddeling op 	-

				<p>gebied van buitenschoolse kunst- of cultuureducatie in €</p> <ul style="list-style-type: none"> - Advisering of bemiddeling op gebied van amateurkunst in € - Advisering of bemiddeling op gebied van participatieve kunstprojecten in € 	
	Toelichting	-	<p>Bovengenoemde indeling is afkomstig uit de eindrapportage van het onderzoek. Kijkend naar de vragenlijst is niet duidelijk hoe deze antwoordmogelijkheden tot stand zijn gekomen. Mogelijk zijn de vragen rondom inkomensbestanddelen (zie hierboven) en honoraria gecombineerd.</p>	<p>Ad 1 Rij 1: Lessen / workshops voor kinderen en jongeren; Rij 2: Lessen / workshops voor volwassenen Ad 2 Rij 1: Reguliere begeleiding van amateurgroepen; Rij 2: Begeleiding van projecten van amateurs; Rij 3: Begeleiding van andere participatieprojecten</p>	-

Overzichtstabel inkomensonderzoeken kunstenaarsberoepen (onderzoek 5-8)

Titel onderzoek		Monitor Freelancers en Media 2016	Inkomensonderzoek schrijvers en vertalers, 2016	Kunsten-Monitor 2016	ACT Monitor 2015
Onderzoeksbureau		Pyrrhula Research Consultants	APE	ROA	Pyrrhula Research Consultants
Kenmerken onderzoek	Populatie	Journalisten, fotojournalisten, fotografen, schrijvers en illustrators/ontwerpers		Alumni HBO-Kunstonderwijs	Leden van ACT, Acteursbelangen
	Selectie vooraf	Respondenten die schrijfwerk, fotografie, werk voor radio en/of tv, werk op internet, illustratie / strips / infographics, vormgeving dagbladen, periodieken, boeken (al dan niet journalistiek) doen en niet uitsluitend ander werk hebben, in uitkering zitten of AOW en/of pensioen hebben en die dit als freelancer of zzp'er doen of vanuit een eigen bedrijf met personeel	Geen	Geen	Respondenten die zich tenminste 12 uur per week (willen) bezig houden met acteren en hiermee geld (willen) verdienen en in Nederland wonen of de Nederlandse nationaliteit hebben
	Steekproef (n, steekproefkader)	n=945; leden/aangeslotenen NVJ/NVF, FLA, DuPho, BNO, Lira	n=466; 206 leden van Vereniging van Letterkundigen (VvL) en/of ontvangers van een beurs of subsidie van Nederlands Letterenfonds (NLF) en 260 personen die in 2013 en 2014 een bepaald minimumbedrag aan rechtenvergoedingen van	N; alle afgestudeerden van KUO bachelor opleidingen in het HBO, twee jaar na het afstuderen	n=244; ACT heeft ca. 1.100 leden

			Lira hebben ontvangen		
	Jaar veldwerk	2016	2016	2016	2015
	Representativiteit	“Zeer geringe afwijkingen tussen de respons en ledenbestanden van NVJ, FLA en Lira in de verdeling naar geslacht, leeftijd en woonplaats... We nemen aan dat de cijfers... een goed beeld geven van de beroepspraktijk van (freelancers) die beroepsmatig met de media in Nederland te maken hebben.”	Onbekend	Onbekend	
	Relatie met eerder onderzoek	Deels herhaling van Monitor Freelancers en Media 2015, Freelance journalisten, schrijvers en fotografen, 2013, Een ongewis bestaan, 2009	Deels herhaling van , Schrijfinkomsten van auteurs, 2008	Herhaling KUO Monitors sinds JAAR	Deels herhaling van Spelen voor de kost, 2010
Inkomen	Vraag	We kijken nu naar het (fiscale) jaar 2015. Wat was uw belastbaar inkomen (uw omzet minus kosten, aftrekposten en/of verrekenbare verliezen) in 2015 ongeveer?	-	Wat is uw totale bruto inkomen uit deze werkzaamheden	1 Wat was uw bruto persoonlijk inkomen in 2014 ongeveer? 2 Wat was uw netto persoonlijk inkomen in 2014 ongeveer?
	Antwoordmogelijkheden	(Invulvak)	-	- Gemiddeld ongeveer ... EURO per maand binnen mijn vakgebied - Gemiddeld ongeveer ... EURO per	Ad 1 o bruto € 0 o bruto € 9.000 o bruto € 12.000 o bruto € 18.000 o bruto €27.000 o bruto € 36.000 o bruto € 54.000

				<p>maand buiten mijn vakgebied</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ bruto € 72.000 ○ bruto € 90.000 of meer <p>Ad 2</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ netto € 0 ○ netto € 6.000 ○ netto € 8.000 ○ netto € 12.000 ○ netto € 18.000 ○ netto € 24.000 ○ netto € 36.000 ○ netto € 48.000 ○ netto € 60.000 of meer
	Toelichting	-	-	<p>Vraag volgt op de vraag hoeveel uren men werkt "in totaal aan werkzaamheden binnen en/of buiten uw vakgebied?" waarna na men voor binnen en buiten steeds het gemiddeld aantal uren per week kan opgeven</p>	<p>Ad 1 Dit is uw persoonlijk inkomen (zonder partner) uit al uw activiteiten, zowel op het gebied van theater, film of tv (acteren en ander werk) als daarbuiten. Bruto inkomen uit werk in loondienst is het bruto salaris. Dit geldt ook voor fictieve dienstbetrekkingen (artiestenovereenkomst). Bruto inkomen uit zelfstandig werk is de omzet exclusief btw.</p> <p>Ad 2 Dit is uw persoonlijk inkomen (zonder partner) uit al uw activiteiten, zowel op theater-, film- of tvgebied als daarbuiten. Netto inkomen uit werk in loondienst is het bruto salaris minus ingehouden loonbelasting en sociale premies. Netto inkomen uit zelfstandig werk is omzet exclusief btw minus kosten en inkomstenbelasting / premies</p>

					volksverzekeringen. Steeds Inkomsten uit 'zwart' werk en uitkeringen ook meetellen graag. Tik het bedrag aan dat het dichtst in de buurt komt. U hoeft niet 'in de papieren' te kijken: u mag de vraag 'uit het hoofd' beantwoorden.
Inkomensbronnen	Vraag	Als u een schatting moest maken, hoeveel procent van uw belastbaar inkomen in 2015 kwam dan uit de volgende drie bronnen?	Kunt u per inkomstenbron aangeven hoeveel u in belastingjaar 2013 en 2014 heeft verdiend? Het gaat hierbij om bruto-inkomsten. U kunt het bedrag direct in het vakje typen. Als u het niet precies weet, maak dan een schatting.	Heeft u inkomsten uit andere bronnen dan betaalde werkzaamheden zoals een beurs, subsidie, uitkering?	Kunt u aangeven hoeveel bruto inkomsten u deze maand (maart 2015) ongeveer uit arbeid in loondienst en/of zelfstandige beroepsuitoefening en/of een uitkering of studiebeurs heeft?
	Antwoordmogelijkheden	<ul style="list-style-type: none"> a. Uit journalistiek, schrijvend, fotograferend of illustratie/ontwerpwerk (incl. auteursrechten) b. Uit ander werk als zelfstandige c. Uit ander werk in loondienst 	<ul style="list-style-type: none"> - royalty's - honoraria (zoals bijvoorbeeld voorschotten of opdrachtvergoedingen) - beurzen en/of subsidies - sponsoring en/of crowdfunding - leenrechtvergoedingen, kabelgelden of thuishopiegelden - commerciële schrijfp opdrachten - gages, vergoedingen, lezingen of optredens - rechtenverkoop (zoals 	<ul style="list-style-type: none"> - Uit beurzen en subsidies gemiddeld ongeveer ... EURO per maand - Uit andere uitkeringen gemiddeld ongeveer ... EURO per maand 	<ul style="list-style-type: none"> a. Betaald werk als acteur b. Ander betaald werk op gebied van theater, film of tv c. Overig betaald werk, <u>niet</u> op gebied van theater, film of tv d. Uitkering of studiebeurs

			bijvoorbeeld: boekverfilming, vertaling of theaterbewerking - dienstverband(en) - uitkering, pensioenvoorziening of opbrengsten van kapitaal, zoals huur of rente - andere inkomsten		
	Toelichting	NB: Vervolg vraag: En hoe verwacht u dat de verdeling in 2016 zal zijn?	Antwoordmogelijkheden in € opgesplitst in kolom 1: bruto inkomsten 2013; 2: bruto inkomsten 2014		Antwoordmogelijkheden in € opgesplitst in kolom 1: loon of uitkering bruto per maand; 2: inkomsten als zelfstandige bruto per maand
Inkomensbestanddelen	Vraag	-	-	-	1 Hoeveel maanden werkte u in het afgelopen jaar (2014) als acteur bij een gesubsidieerd of niet gesubsidieerd gezelschap of producent en hoeveel bedroeg uw bruto salaris gemiddeld per maand 2 Heeft u in 2014 inkomsten gekregen uit de onderstaande bronnen in uw jaarinkomen uit acteren en ander werk op het gebied van theater, film of tv?
	Antwoordmogelijkheden	-	-	-	Ad 1 a. Gesubsidieerd theatergezelschap b. Niet gesubsidieerd theatergezelschap of – productie Ad 2 a. Acteren (theater,

					bioscoopfilm, televisie, digitale media, stemmen) b. Rechtenvergoedingen via producent c. Rollenspel, trainingen coachen (salaris en/of honorarium) d. Schrijven (honorarium) e. Regisseren (salaris en/of honorarium) f. Lesgeven (salaris en/of honorarium) g. Rechtenvergoedingen via Norma h. Overige rechtenvergoedingen (bv via Lira, Vevam/Sekam, etc.) i. Organiseren, produceren, publiciteit en dergelijke j. Overige inkomsten uit werk op het gebied van theater, film of tv
	Toelichting	-	-	-	Ad 1 Kolom 1: Aantal maanden ...; kolom 2: Gemiddeld bruto maandsalaris in € ... Ad 2 Kolom 1 Hieruit Inkomsten in 2014: ja, nee; Kolom 2 Procentueel aandeel NB: Moet optellen tot 100%
Honoraria, tarieven en rechtenvergoedingen	Vraag	Welke tariefvormen zijn in 2016 op uw werk van toepassing; welke bedrag in €is hier gemiddeld mee	-	-	1 Hoeveel opnamedagen voor film, tv, radio of commercials had u het afgelopen jaar (2014) ongeveer, en wat was het bruto honorarium

		gemoeid in 2016			<p>(exclusief btw) per draaidag</p> <p>2 Hoeveel opname-uren voor stemmenwerk had u het afgelopen jaar (2014) ongeveer en wat was het bruto honorarium (exclusief btw) per uur?</p> <p>3 Wat was uw bruto honorarium (exclusief btw) per dag voor rollenspel, training, coaching e.d. ongeveer?</p> <p>4 Hoeveel uur per week gemiddeld gaf u het afgelopen jaar (2014) ongeveer les (drama, theater e.d.) en wat was het bruto honorarium (exclusief btw) per uur ongeveer?</p>
	Antwoordmogelijkheden	<ul style="list-style-type: none"> - Betaling per teken - Betaling per woord - Betaling per regel - Betaling per minuut - Betaling per kolom - Betaling per pagina - Betaling per uur - Betaling per opdracht - Betaling per foto - Betaling per illustratie/infographic/strip - Betaling per ontwerp - Betaling per online gebruik van werk - Anders, namelijk 			<p>Ad 1</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Bioscoopfilm b. Televisie voor publieke omroep c. Televisie voor commerciële zenders d. Reclame (in beeld) e. Digitale media, internet, video-on-demand, etc.) <p>Ad 2</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Stemmenwerk animatie b. Stemmenwerk hoorspel c. Stemmenwerk reclame (niet in beeld) d. Stemmenwerk documentaires
	Toelichting	Eerst worden de betalingsvormen gevraagd en indien 'ja' wordt voor de gekozen vormen gevraagd naar het			<p>Ad 1</p> <p>Kolom 1: Aantal opnamedagen;</p> <p>kolom 2: Gemiddeld honorarium per opnamedag in €</p> <p>Ad 2</p>

		tariefbedrag in €			Kolom 1: Aantal opname-uren; kolom 2: Gemiddeld bruto honorarium per opname-uur Ad 3 Gemiddeld: €... per dag Ad 4 Gemiddeld bruto honorarium per uur: € ...
--	--	-------------------	--	--	--

Overzichtstabel inkomensonderzoeken kunstenaarsberoepen (onderzoek 9-12)

Titel onderzoek		Pop, wat levert het op? 2015	Monitor kunstenaars en afgestudeerden aan creatieve opleidingen, 2014	Kunstenaarshonorarium, 2014	Wat er speelt, 2011
Onderzoeksbureau		Cubiss	CBS	APE	SEO
Kenmerken onderzoek	Populatie	Popmusici	Kunstenaars en afgestudeerden creatieve opleidingen mbo en hbo	Beeldend kunstenaars die sinds 2010 in Nederland een of meer solo- of groepstentoonstellingen hebben gehad die niet gericht was op verkoop (er is ook met kunstinstellingen gesproken, maar die blijven hierna buiten beschouwing)	Makers en uitvoerend kunstenaars in de digitale omgeving
	Selectie vooraf	Respondenten die tenminste 12 uur per week beroepsmatig werkzaam (willen) zijn met muziek en er geld mee (willen) verdienen en die uitsluitend en/of overwegend met pop- en/of rockmuziek bezighielden, in Nederland woonde en/of de Nederlandse nationaliteit hebben)	Geen	Respondenten die sinds 2010 een of meer solo- of groepstentoonstellingen hebben gehad die NIET gericht was op verkoop.	Geen
	Steekproef (n, steekproefkader)	Geen informatie	Personen die in de EBB aangeven een kunstenaarsberoep uit te oefenen en/of volgens onderwijsregistraties afgestudeerd zijn aan een	n=246; online enquête "gefaciliteerd" door Platform BK, BBK, Mondriaan Fonds en FNV-Kiem en onder de aandacht gebracht door	n=4.645; aangeslotenen CBO's en leden beroepsorganisaties (incl. journalisten)

			kunstopleiding (een klankbordgroep heeft bepaald welke beroepen en opleidingen hiertoe gerekend kunnen worden). Onderstaande informatie alleen over de groep met kunstenaarsberoepen: 2004-2006 104.000 in periode 2004-2006; 114.000 in 2007-2009 en 119.000 in 2010-2012.	“nieuwsbrieven, Facebook, Twitter en websitevermeldingen” en “online verspreid door o.a. Trendbeheer, Le Secet, Stroom Den Haag en Lost Painters.”	
	Jaar veldwerk	2015	2004-2006, 2007-2009, 2010-2012	Onbekend, waarschijnlijk 2014	2010
	Representativiteit	Onbekend	Driejaarsperioden genomen om onzekerheidsmarges in de EBB-steekproef te beperken	“De responsgroep is niet afkomstig uit een van te voren ontworpen steekproef... kan alleen getrokken worden als er een geadmistreerde populatie is. In het geval van beeldend kunstenaars is die er niet. In hoeverre dit geleid heeft tot scheefheid is onduidelijk.”	Afspiegeling getoetst aan o.a. CBS-Kunstenaarsonderzoek 2007; De SEO-groep is ouder, vaker man en beter verdienend (konden ook meer inkomensbronnen aangeven dan bij het CBS-2007-onderzoek)
	Relatie met eerder onderzoek	Grotendeels herhaling van Pop, wat levert het op, 2009	Gewijzigde versie van CBS, 2007 en CBS, 2011	-	-
Inkomen	Vraag	Wat was uw persoonlijk bruto jaarinkomen in 2014 ongeveer?	Persoonlijk bruto inkomen = som van het inkomen uit arbeid, een eigen onderneming en de inkomensverzekeringen en sociale voorzieningen waar de (sociale) premies en belastingen nog niet vanaf		Kunt u een indicatie geven van uw bruto inkomsten in 2009?

			<p>zijn gehaald; Gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen = bruto inkomen van alle leden van het huishouden waartoe de persoon behoort samen waar in dit geval wel de betaalde inkomensoverdrachten, premies en belastingen van zijn afgehaald, rekening houdend met omvang en samenstelling van het huishouden</p>		
	Antwoordmogelijkheden	<ul style="list-style-type: none"> ○ € 0 ○ € 9.000 ○ € 18.000 ○ € 36.000 ○ € 54.000 ○ € 72.000 ○ € 90.000 of meer 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Minder dan 2 000 euro ○ 2 000 tot 10 000 euro ○ 10 000 tot 20 000 euro ○ 20 000 tot 30 000 euro ○ 30 000 tot 40 000 euro ○ 40 000 tot 50 000 euro ○ 50 000 tot 60 000 euro ○ 60 000 euro of meer 		<ul style="list-style-type: none"> ○ € 0 – 2.000 ○ € 2.000 – 16.000 ○ € 16.000 – 32.000 ○ € 32.000 – 48.000 ○ € 48.000 – 64.000 ○ € 64.000 – 96.000 ○ € 96.000 – 176.000 ○ Meer dan € 176.000 ○ Weet niet/wil ik niet zeggen
	Toelichting	In de vragenlijst is geen verdere toelichting op wat moet worden verstaan onder 'persoonlijk bruto jaarinkomen'.	Inkomenscijfers komen uit data over uitkeringen, inkomen en vermogen vanuit andere registratiebronnen (fiscus, gemeenten, e.d.); Inkomen van de kunstenaar kan verdiend worden in het kunstenaarsberoep, maar ook met andere activiteiten in een tweede baan; De		"Het gaat hier om al uw inkomsten (zowel uit werk als maker of uitvoerend kunstenaars als uit eventuele andere werkzaamheden, beurzen, bijstand, werkloosheidsuitkering, Wwik, etc.)"

			rubricering bij antwoordmogelijkheden is alleen voor de presentatie in tabellen – de data zijn niet gerubriceerd		
Inkomensbronnen	Vraag	Wat was ongeveer het procentuele aandeel van de onderstaande inkomstenbronnen in uw totale jaarinkomen?	-	-	Kunt u aangeven hoe uw gehele inkomen in 2009 was opgebouwd, onderverdeeld naar soorten inkomsten? [% van het totale inkomen per soort]
	Antwoordmogelijkheden	<ul style="list-style-type: none"> a. Inkomsten uit muziek b. Inkomsten uit ander werk (niet muziek) c. Uitkeringen of studiebeurs d. Andere inkomsten (niet uit werk of uitkering) 	-	-	<ul style="list-style-type: none"> a. Werkzaamheden buiten mijn creatieve discipline b. Lesgeven in mijn creatieve discipline <p>Maakhonorarium</p> <ul style="list-style-type: none"> c. Dienstverband als maker / uitvoerend kunstenaar d. Werk in opdracht e. Gages voor uitvoeringen/ optredens <p>Rechtenvergoedingen</p> <ul style="list-style-type: none"> f. Rechtenvergoedingen CBO's g. Royalties van een exploitant van mijn werk h. Sponsoring /merchandising

					<ul style="list-style-type: none"> i. Exploitatie werk in eigen beheer j. Uitkeringen en studiefinanciering k. Werkbeurzen, prijzen, en /of subsidies l. Anders, namelijk...
	Toelichting	-	Wel is bekend of het inkomen uit werk of uit uitkering komt	-	Percentages moeten tot 100% optellen; anders volgt vraag de percentages naar rato aan te passen
Inkomensbestanddelen	Vraag	Wat was het procentuele aandeel van de onderstaande bronnen in uw jaarinkomen uit muziek?	-	-	-
	Antwoordmogelijkheden	<ul style="list-style-type: none"> a. Optreden b. Sessiewerk c. Compositie-opdrachten (honoraria) d. Muziekles en/of workshops geven e. Auteursrecht (Buma/Stemra) f. Naburig recht (Sena/Norma) g. Royalties (exploitaties van opnamen) h. Sponsoring/reclame i. Merchandising j. Overige inkomsten uit muziek 	-	-	-
	Toelichting	Respondenten konden een % invullen per soort bron	-	-	-
Honoraria, tarieven en	Vraag	1	-	1	-

rechtenvergoedingen		<p>Hoeveel openbare en gesloten optredens had u in het afgelopen jaar? En wat was ongeveer uw gemiddelde persoonlijke netto gage per optreden? 2</p> <p>Hoeveel openbare optredens had u in 2014 in Nederland? En wat was ongeveer uw gemiddelde persoonlijke netto gage per optreden op die locaties?</p>		<p>Kunt u aangeven om (ongeveer) welke bedragen het gaat en hoeveel daarvan door de opdrachtgever/instelling vergoed werd? Bij de meeste vragen zijn meerdere antwoorden mogelijk.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Productiekosten (materialen, tijdelijke atelierhuur, transport van materialen) - Transport van werk naar tentoonstelling - Verzekering - Een per diem - Reiskosten - Verblijfskosten - Auteursrechten - Overige kosten <p>2</p> <p>Overige betalingen van de laatste tentoonstelling, zoals aankoop, een honorarium of subsidie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Is er werk door de opdrachtgever / instelling aangekocht? - Werd een werk door een derde partij (verzamelaar) gekocht? - Heeft u (vanwege verkoop) tijdens of na 	
---------------------	--	--	--	--	--

				<p>de tentoonstelling een (terug)betaling gedaan aan de instelling?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kreeg u een vast bedrag als honorarium (voor het ontwikkelen en uitwerken van een concept)? - Kreeg u een (apart) honorarium voor het tijdelijk afstaan / uitlenen van de kunstwerk(en) voor de tentoonstelling ("hang en sta geld")? - Kreeg u een compensatie voor het niet kunnen verkopen van de werken? - Werd u betaald voor het installeren van de werken? - Kreeg u een honorarium voor overige werkzaamheden, zoals colleges, lezingen, rondleidingen of symposia? - Kreeg u een honorarium voor marketing en PR-activiteiten? 	
--	--	--	--	--	--

				- Kreeg u directe subsidies van andere instanties?	
	Antwoordmogelijkheden	<p>Ad 1</p> <p>a. Openbare optredens voor publiek</p> <p>b. Besloten optredens op particuliere bruiloften en partijen</p> <p>c. Ander besloten optredens (bedrijfsfeesten e.d.)</p> <p>Ad 2</p> <p>a. Gesubsidieerde podia</p> <p>b. Clubs of disco's</p> <p>c. Theaters</p> <p>d. Overige professionele muziekpodia</p> <p>e. Festivals (muziek en theater)</p> <p>f. Live optredens voor radio of televisie</p> <p>g. Cafés en andere horecagelegenheden</p> <p>h. Feesttenten, braderieën en kermissen e.d.</p> <p>i. Andere locaties (nog niet genoemd)</p> <p>Ad 3</p> <p>Indien het antwoord ja is op de vraag of men weet wat "uw omzet per optreden is?": Wat is uw omzet (excl. BTW) per optreden ongeveer: € ...</p>	-	<p>Ad 1</p> <p>Steeds</p> <ul style="list-style-type: none"> - Totaal ... - Weet niet - Betaald/vergoed door opdrachtgever / instelling € ... <p>Bij 'Een per diem':</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nee - Ja, nl. € Per dag voor ... dagen <p>Bij 'Auteursrechten':</p> <ul style="list-style-type: none"> - Betaald door opdrachtgever / instelling € ... - Weet niet <p>Bij 'Overige kosten':</p> <ul style="list-style-type: none"> - Namelijk: - Totaal: € - Betaald door u: € <p>Ad 2</p> <p>Steeds</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nee - Ja, (voor) € ... <p>Bij 'terugbetaling'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ja, ... % van aankoopbedrag - Ja, €... van de productiekosten - Ja, € ... van door instelling gemaakte kosten - Nee 	-

				Bij 'betaald bij installeren' - Nee - Ja: € ... per uur voor ... dagen - Ja: € ... per dag voor ... dagen	
	Toelichting	Ad 1, Ad 2 Kolom 1: Aantal optredens in 2014; Kolom 2: Gemiddelde netto gage per optreden* *Keuze uit 50, 100. 250, 500, 750, 1.000, 2.000, 3.000, 4.000, 5.000, 6.000 en meer	-	-	-

Bijlage

Overlap Statline - KACO: Overzicht kunstenaarsberoepen in Statline en in KACO (CBS, 2014)

Beroepsgroepen	Beroep	BRC 2014	ISCO 2008	Statline	KACO
Beeldende beroepen	Beeldend kunstenaars	0214	2651	+	+
Ontwerpde beroepen	Architecten, planologen, landmeetkundigen en ontwerpers niet elders geclassificeerd	0714	2160		+
	Architecten van gebouwen	0714	2161		+
	Landschapsarchitecten	0714	2162		+
Uitvoerende beroepen	Product- en kledingontwerpers	0221	2163	+	+
	Grafisch ontwerpers en multi-media ontwerpers	0221	2166	+	+
	Scheppende en uitvoerende kunstenaars, niet elders geclassificeerd	0215	2650	+	
	Musici, zangers en componisten	0215	2652	+	+
	Dansers en choreografen	0215	2653	+	+
Schrijvers, vertalers en overige kunstenaarsberoepen	Regisseurs en producenten voor film en theater e.d.	0215	2654	+	+
	Acteurs	0215	2655	+	+
	Omroepers voor radio, televisie en andere media	0215	2656	+	
	Entertainment artiesten	0215	2659	+	
	Auteurs, journalisten en taalkundigen, niet elders geclassificeerd	0212	2640	+	
	Auteurs, technisch schrijvers	0212	2641	+	+
	Vertalers, tolken en andere taalkundigen	0212	2643		+
	Entertainment artiesten	0215	2659		+
	Scheppende en uitvoerende kunstenaars, niet elders geclassificeerd	0215	2650		+

Toelichting: GROEN = overlap Statline-KACO

Bron: Bijlage 3 KACO (CBS, 2014), Schakelschema ISCO2008-BRC2014

(Schakelschema: <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/classificaties/onderwijs%20en%20beroepen/beroepenclassificatie--isco-en-sbc-->)